

Умарбекова А.

**БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН ОКУУЧУЛАРЫНЫН
ҮЙ-ТАПШЫРМАСЫН АТКАРТУУДА МУГАЛИМ МЕНЕН АТА-ЭНЕЛЕРДИН
БИРДИКТҮҮ ИШ АРАКЕТТЕРИ**

Умарбекова А.

**СОВМЕСТНАЯ РАБОТА УЧИТЕЛЯ И РОДИТЕЛЕЙ В ВЫПОЛНЕНИИ
ДОМАШНЕГО ЗАДАНИЯ УЧЕНИКАМИ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

A. Umarbekova

**JOINT WORK OF TEACHERS AND PARENTS IN HOMEWORK
OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS**

УДК:370-75/6

Совместные работы учителя и родителей при выполнении домашних заданий учащимися начальных классов.

Joint work of teachers and parents in performing domestic tasks by pupils of initial classes.

Башталгыч класста окуучунун билим сапатын көтөрүү мугалим менен ата-энелердин биргелешкен максаттуу иш аракеттери аркылуу ишке ашат. Баланын окуу иш аракетин жардам берүү жана ага көзөмөл кылууда мугалим менен ата-энеге бирдей милдеттер жүктөлөт. Мугалим менен үй-бүлөнүн чогуу аракеттери окуучунун үй-тапшырмасын аткаруусунда байкалат. Ошондуктан белгилүү педагог В.А. Сухомлинский өзүнүн педагогикалык тажрыйбасында «Биз окуучулардын үй-тапшырмаларын контролдоонун методдорун талкулоого арналган ата-энелер конференциясын өткөрүүнү чечтик. Мына ушул негизги бизди кызыктырган суроо аркылуу ата-энелердин коллективин уюштуруу керек» деп жазат. Ал ата-энелерге балдардын окуусуна, үй-тапшырмаларын аткаруусуна үстүртөн көзөмөл кылбай көңүл буруп, жардамдашуусу боюнча кеңештерди берген [1].

Үй-тапшырмасын текшерүү – мааниси, маңызы боюнча сабактын эң биринчи зарыл звеносу болуп эсептелет. Окуучунун үй-тапшырмасын текшерүү анын өтүлгөн материалдарды канчалык деңгээлде терең жана бекем өздөштүргөнүн билүү, окуучулардын сабактан тышкаркы үйдөгү системалуу иш аракетин көзөмөлдөө, жаңы билимдерди өздөштүрүүгө даярдоо сыяктуу милдеттерди аркалайт. Эгерде окуучу мектептен алган билимдерин үй-тапшырмасы аркылуу кайталап, бекемдебесе ал бат эле унутулуп, окуучунун сапаты төмөндөйт.

Башталгыч класста үй-тапшырмалардын төмөндөгүдөй түрлөрү берилет:

- окуу китебиндеги текст менен иштөө (окуу, түшүнүү, түшүнүксүз сөздөрдү жазып келүү, айтып берүү);
- көнүгүүлөрдү аткаруу, маселелерди чыгаруу;
- графикалык иштер (сүрөт тартуу, контурдук картаны бооп келүү же толтуруу ж.б.);

- жаратылыштын кубулуштарына, жаныбарларга, өсүмдүктөргө байкоо жүргүзүү боюнча практикалык иштер;

- жөнөкөй тажрыйбаларды жүргүзүү;
- жатка айтып берүү [2].

Башталгыч класста окуучулардын максималдуу окуу жүктөмдөрүнүн нормаларына ылайык, алардын курактык-физиологиялык мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен үй-тапшырмасын аткарууга сарпталган убакыт төмөнкү таблицада көрсөтүлдү. Негизинен 1-класстын окуучусуна үй-тапшырмасы берилбейт, бирок баланын мектептеги аткарган окуу ишин өздөштүрүүсүн текшерүү максатында 1 саат убакыт бөлүнөт. Тапшырманы аткарууда ар бир 30-35 мүнөттөн кийин 10-15 мүнөт эс алуу зарыл [3].

Үй-тапшырмасын аткаруунун нормасы

Иштин түрлөрү	Класстар боюнча саатардын саны			
	1-класс	2-класс	3-класс	4-класс
Мектептеги сабактардын саны	3-4	4	4-5	5-6
Үй-тапшырмасын аткарууга кеткен убакыт	1 саат	1,5 саат	2 саат	2 саат

Үй тапшырмалары окуучунун күчүн, мүмкүнчүлүгүн жана жөндөмдүүлүгүн эске алып жекече да берилет. Жекече тапшырмаларды берүүдө мугалим менен ата-эненин бирдиктүү иштери зарыл. Мындай тапшырмалар көпчүлүк учурда окуу материалын толук өздөштүрө албаган окуучуларга берилип жүрөт.

Окуунун алгачкы күндөрү биринчи класстын окуучусуна үй-тапшырма берилбейт. Ошондой болсо да ата-энелер баланын окуу ишине биринчи күндөн тартып көңүл буруп, бала менен биргеликте иш алып баруусу зарыл. Ал үчүн бала менен окуу иши жөнүндө сүйлөшүүнү унутпай, мектептен үйрөнгөндөрүн кызыгып сурап туруу керек. Мугалим үйгө тапшырма берген болсо, ал тапшырманы канткенде жакшы аткарууга боло тургандыгын чогуу талкуулоо керек.

Баланын үй-тапшырмасын аткаруусуна жардамдашуу жана ага контролдук кылууга ата-энелер өз убактыларын бөлүүсү керек. Ансыз «Сабагыңды оку», «Тапшырмаңды аткардыңбы?» - деген сөздөр эч кандай натыйжа алып келбейт. Ата-эне тарабынан

баланын үй ишин аткарууга контролдун жоктугунан улам бала ишти чала аткарып же такыр эле аткарбай коёт. Анын «тапшырманы аткарып койдум» же «үйгө тапшырма берилген эмес» деген жообу даяр. Ошондуктан ата-энелер белгилүү бир убакта баланын үй-тапшырмасын аткарууга чогуу отуруп, балага тапшырманы кантип иштөөнү, кандай аткарууну көрсөтүү менен аларды иштин ыкмалары, элементтери, жолдору, үлгүлөрү менен тааныштыруу, куралдандыруу керек. Үй-тапшырмасын аткарууда мугалимге, окуучуга жана ата-энеге коюлган талаптар бири-бири менен байланыштуу, ансыз үй-тапшырмасынын дидактикалык максаты ишке ашпайт. Бул иште мугалим жетекчи ролду ойнойт, ал окуучуга да, анын ата-энесине да керектүү болгон сунуштарды, педагогикалык жардамды берип турат.

Башталгыч класстын окуучусу үй-тапшырмасын аткарууда ата-эненин жардамына муктаж. Бирок, ата-энелердин баардыгы эле баланын үй-тапшырмасын аткаруусуна жардам берише албайт. Ошондуктан мектептерде ата-энелерди үй-тапшырманын түрлөрү, көлөмү, аткаруу ыкмалары менен тааныштырып туруу практикалануусу керек. Ал эми үй-тапшырманы кантип аткаруу керек? – деген маселеге келгенде ата-энеге тарбиячы педагогдор жардамга келишет. Алар бул маселе боюнча баардык суроолорго жооп бере алышат.

Мисалы:

– Тапшырманы аткарууну эмнеден баштоо керек: жеңилденби, же татаалданбы? Жазуу ишиненби же оозекиденби? Өзүң жакшы көргөн сабактанбы же башкасынанбы?

– Тапшырманы дароо аткара албай кыйналганда, маселе чыкпай жатканда, түшүнүксүз сөздөр көп болуп жатканда эмне иштөө керек? Дароо башкалардан жардам алуу, телефон аркылуу жолдоштордон суроо жакшыбы же өзүнчө отуруп, китеп менен, кошумча адабияттар менен иштеп аракеттенүү керекпи?

– Эгер окуй турган текст көлөмдүү болсо, аны кандай окуу керек? Бөлүктөргө бөлүпү же чогуубу? Мына ушундай суроолорго мугалимдер жооп беришет. Алардан угуп, бул талаптарды ата-эне да өз үйүндө колдонуп турса жаман болбойт.

Үй-тапшырмасы башталгыч класста салттуу формага өткөндөн баштап, ата-эненин ролу кандай болот. Албетте бала үчүн окуу иш аракети көндүм иш аракет эмес, ал кыйынчылыктарга сөссүз дуушар болот. Балага ата-эненин жардамы өтө зарыл. А бул иш оңой эмес. Балага кантип жардам берүү керек, бирдиктүү иш алып баруу аркылуу канткенде баланы өз алдынча иш аракеттин көндүмдөрүнө калыптандырабыз?

Бул суроого жооп катары ата-энелерге төмөнкү сунуштарды сунуштайбыз.

Ата-эне баланын үй-тапшырмасын аткаруусунда эмнелерге көңүл буруусу керек?

1. Үй-тапшырмасын даярдоо үчүн биринчи класстын окуучусуна 1 саат убакыт талап кылынат. Ал эми 2-класска 1,5 саат, 3-4-класска 2 саат убакыт талап кылынат. Баланын күн режиминде белгилен-

ген мезгилде баланы тапшырманы аткарууга көнүктүрүү зарыл. Мындай ыкма баланын өзүн-өзү контролдоо адаттарын калыптандырып, өзүнүн жүрүм-турумунда алгачкы көндүмдөрдү башкара билүүгө үйрөтөт.

2. Үй-тапшырмасын даярдоодо баланын денсоолугуна, үй-бүлөдөгү жагымдуу психикалык абалга, жумушчу ордуна көңүл бурулат. Эгерде бала жан дүйнөсүн бийлеп алган чөйрөдөн келип (ойноп келсе) ишти баштоого киришсе ага 10 мүнөт убакыт берүү керек. Үй-тапшырмасын даярдоого олтуруп жаткан баланы урушуп, кыйкырууга жол берилбеши керек. Себеби, баланын ишке болгон жөндөмдүүлүгү төмөндөп, кызыгуусу жоголот.

3. Бала үй-тапшырманы канча убакыттын ичинде аткарып бүтөт, тапшырманы аткарып жатканда анын аракети кандай, тапшырманы туура аткардыбы, тапшырманы аткарууда бала жардамга муктажбы? Мына ушул кырдаалдардын баарын байкап туруу ата-эненин милдети.

4. Үй-тапшырмасын даярдоону кайсы предметтен баштоо керек? Баланын кайсы предметтен кыйналып жаткандыгын байкап көрүп, мына ошол предметтен тапшырманы биринчи даярдаткан туура. Айрым учурда баланын ишке жөндөмдүүлүк деңгээлине да байкоо салып даярдатууга болот. Кээ бир балдардын иштин башында жөндөмдүүлүгү жогору болуп, бара-бара тез чарчап кетет. Мындай учурда биринчи бала үчүн кыйын болгон сабакты даярдатуу керек. Ал эми айрым балдардын ишке болгон жөндөмдүүлүгү башында пассивдүү болуп, ал улам убакыт өткөн сайын күч ала баштайт, бул учурда жеңилден орду карай кеткен оң.

5. Үй-тапшырмасынын туура аткарылышын контролдоо. Мында үй-тапшырмалары жазуу жана оозеки түрүндө болот. Жазуу жүзүндө аткарылган үй-тапшырманы мугалим текшерип, андагы ийгиликтер менен кемчиликтер бааланат. Кетирилген каталардын үстүндө иштөө керек. Ал эми оозеки берилген тапшырмаларды мугалимдин ар бир баладан сурап чыгууга мүмкүнчүлүгү чектелген. Ошондуктан үйдөн баланын тапшырманын оозеки түрүн аткаруусуна көбүрөөк көңүл бурабыз.

6. Үй-тапшырмасын аткарып жатканда, баланын башка нерсеге алаксыбай иштөөсүн камсыз кылуу. Ал үчүн керектүү окуу куралдарынын баарын түгөлдөп, столдун үстүнө коюу. Ал эми керексиз нерселерди столдон алып таштоо, телевизор, радио берүүлөрдү өчүрүү, бөлмөдөгү тынчтыкты камсыз кылуу.

7. Бала үй-тапшырмасын аткарып жатканда ата-эненин сөз жүзүндө эмес, иш жүзүндөгү жардамына муктаж экендигин унутпоо.

8. Эгерде бала үчүн үй-тапшырманы аткаруу кыйынчылыкты туудурса, ал үчүн убакыт көп талап кылынса, анда мектепке барып мугалимге болуп жаткан кыйынчылыктар жөнүндө айтуу. Мугалим менен болгон жолугушуу ата-энеге каалаган ийгиликке жетишүүгө мүмкүнчүлүк түзөт.

9. Биринчи класстын окуучусуна мугалимдин уруксатысыз кошумча тапшырмаларды берүүгө болбойт.

10. Бала үй-тапшырмасын аткарды. Анын жыйынтыгын чыгарууга жардам берүү керек. Үй иши толук аткарылдыбы? Анда кандай кыйынчылыктар болду? Канча убакыт кетти?. Баланын бүгүнкү аракетин баалаңыз. Колдоо көрсөтүңүз. Чыдамкайлык менен эмгектенсең ийгиликке жетесиң деп баланын өзүнө болгон ишенимин арттырыңыз.

Ата-эне балдардын билимдерди кандай өздөштүргөндүктөрүн текшерүү менен гана чектелбестен, алардын билимдериндеги кемчиликтерди ачып аларды жойгондо гана эффективдүү болот. Буга жетишүү үчүн төмөнкүлөрдүн ишке ашырылышына жетишүү зарыл.

- суроолордун тактыгы, жеткиликтүүлүгү (мында окуучулардын эстеп калууларын гана эмес, ойлоосун да активдештирүү керек. Мисалы: айтчы эмне үчүн ушундай?, муну сен кандай деп түшүнөсүң, далилдеп көрчү деген талаптарды коюу керек. Ошондой эле баланын жоопторундагы сүйлөмдөрдүн сабаттуу, конкреттүү, ачык, так, көп сөздүктүүлүк болушун талап кылуу);

- бала окуу сабагынан оозеки жооп берип жатканда ата-эне ал материалды дааналап тактап турушу керек;

- жооптордо кетирилген каталарды оңдоо зарыл;

- жазуу ишинде берилген көнүгүүлөрдү, маселесин мисалдарды аткарууда эрежеге көңүл бурганы оң. Себеби эрежени билбей туруп, ишти аткаруу мүмкүн эмес;

- балага суроолорду ыксыз бере берүүнүн да кереги жок, бала тез тажап кетет;

- баланын окууга болгон мотивин жандандыруу.

Баланын үй-тапшырмасын аткарууга жардам берүүдө ата-энелер тараптан да көп каталар кетет.

1. Ата-эне баланын үй-тапшырманы аткарып жаткан мезгилинде контроль жасоонун ордуна, аткарылган ишке контроль жасоого аракет кылат. Тагыраак айтканда алар өзүнө таандык жардам берүү ишин эмес, мугалимге тиешелүү ишти аткарышка умтулат.

2. Үй-тапшырмаларды ата-эне окуучунун ордуна иштеп берет. Мисалы: математикалык эсептерин чыгарып, грамматикалык көнүгүүлөрдүн калып кеткен тамгаларын, тыныш белгилерди толуктап коюп киришет.

3. Ата-энелер көбүнчө окуучу ордуна тапшырманы аткаруу этабында эмес, аны контролдоо этабында да иштейт. Мисалы: бала өз алдынча эсеп сабагынан берилген ташырманы аткарды. Текшерүүгө келгенде, ал ката жерлери кайсы экендигин көргөзүп, так жообу мына бул деп айтып берип салат.

Ата-энелер тарабынан кетирилген мындай катарларга жол берилбөөгө тийиш. Тапшырманы бала өз аракети менен аткаруусуна жетишүү керек.

Жыйынтыктап айтканда, башталгыч класста окуучулардын үй-тапшырманы аткаруусуна ата-энелер дайыма көзөмөл жүргүзүп, жардам берүүсү керек. Ансыз, баланын билим сапатын жакшыртуу мүмкүн эмес.

Адабияттар:

1. Сухомлинский В.А. Избранные пед. сочинения. В трех томах. Том третий. Москва. «Педагогика» -1981.-423с.
2. Подласый И.П. Педагогика начальной школы.- М .- 2010.- 342с.
3. Бекбоев И., Алимбеков А. Азыркы сабакты даярдап өткөрүүнүн технологиясы.- Бишкек. -2011. -29 б.
4. Бардин К.В. Как научить детей учиться.-М.-1987.-72 с.

Рецензент: к.пед.н., доцент Панков В.В.